

DDC: 74-1329
YER:
YIL:
CLT:
KSM:
KOP:
DEM: 74-6318

﴿ حجة الاسلام حضرت امام غزاليك ﴾
﴿ وصاياتي حكيمه سندن ترجمه در ﴾

KÜTÜPHANESİ

مِصْبَاحُ الْبَحَائِجِ

مترجى :

معارف نظارت جليله سى مكاتب غير مسلمه واجنيه مفتشى
فاروقى عبدالله حسيب

حق طبي مترجمه عايددر

معارف نظارت جليله سى ۹۴۰ نومرد وى ۱۴ لافورده ثانى سنه ۳۰۶
تاريخلو رخصتناره سى اوزرينه

در سعادت

(مطبعة عثمانيه)

۱۳۰۸

مَصْنَعُ الْجَنَائِحِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

﴿ حجة الاسلام امام محمد غزالی قدس سره العالی حضرت تریںک ﴾
﴿ جناب حق وعموم خلق ایلہ ایفاسی لازم کلان آداب ﴾
﴿ عبودیت و حقوق صحبت و معاشرته دائر صحائف نصایحه ﴾
﴿ نقش و نکار ایلدیکی بدایع درر و کهردن التقاط اولنان ﴾
﴿ فقرات حکمیہ نک ترجمہ سیدر ﴾

ای انسان • حضرت واقف کافہ شئون . فرمانفرمای کن فیکون . نوع
بشرك حضر وسفر . و حرکت و مستقر . ونهی وامرنده . و حیات
و موتنده . مرافق غیر مفارقی . و کائناتک منفرداً خالق و رازقی . و حال
مضایقه ده انیس . و زمان رفاه و وسعتده جلیس . مرحمت تقدیسی .
اولدیفنی قلباً اعتقاد ایتک فرض محضدر . زیرا جناب حق حدیث
قدسیسندہ (بنی قلبیله ولسانیله ذکر ایدن عبدکم جلیسیم) دیو
بیورمشدر .

اسماء حسنی ایلہ متصف اولان جناب حق « کما هو حقہ » قلباً ولساناً طانیان نوع بشر . دائماً سعادت دنیویہ و نعمت اخرویہ مظهریتلہ آزادۂ شور و شر . اولور .

هرنه وقت دین مبین اسلامک دوش امانتکه مودوع اولان حقنی ایفاده تقصیرکی کوره رك حاصل ایده جکک حزن جهتدن قلبک منکسر اولور ایسه حضرت قادر عظیم الشان سنک صاحب و ملازمکدر چونکه ینه حدیث قدسیسندہ (بنم ایچون قلبری منکسر اولان قوللرمک یاننده یم) فرمان بیورمشدر .

ای اقتباس علہ مقبل اولان انسان • اگر جمع اوقات و عمرکده بو وظیفه مهمه بی تفکر و ادراکله مستغرق و کندیکی نعمت معنوی لذت مناجاته الیق کوره مزایسه کباری « جناب باری » بی خلوتده تقدیس و تجیدایله نائل عنایت الهیه اولمق ایچون لیل و نهارکدن بروقت تخصیص ایتک لازم و اولخالده الله عظیم الشان حضر تلری ایلہ ایده جکک صحبتک آدابی تعلم ایتک سکا فرض واجبدر .

﴿ آداب صحبت مذکوره ﴾

انسان • شمار ادب و عبودیتہ رعایه حضور عظمت موفور حضرت رب الاربابده باشنی کوکسنه طوغری اکملیدر . و کوزلرینی یومرکی اشاغی باقلیدر . و اوامر الهیه منقاد و مواظب ونهی و زجرندن متباعد و متجانب اولملیدر . و احوال کونیه نک فهرست عبرت آمیزی اولان قدره عدم اعتراض ایلہ ذکر الهی یه مداومت . و فکر صنع و صفات سبحانیه یه ملازمت و حق باطل اوزرینه ترجیح . و خلقدن امید اولنان منفعتک حصولنی حضرت قادر مطلقک لطف و احسانندن امید ایتملیدر . و هیبت و وقار ایلہ مزوج بر خضوع . و حیا و حجاب ایلہ مقرون قلباً بر انکسار و خشوع .

کوسترملیدر . و جناب رزاق عالم سنک رزقکه کافل . و معیشتکه ضامن .
اولدیغنک اعتقاد سالم و صحیحی ایله امر معیشت و کسب منفعتده خلق
اضرار . و حیل و دسایس یولنده اصرار . ایتمکدن متوق و متقی بولغیدر .
ایشته بولر سنک هدایتکه بر منهاج و مسلك مستقیم فلاحکه سراج و هاجدر .
ای انسان • بونصیحتی متعاقب شونیده بیللیسن که نشر عنک اون الی
آدابی واردر .

برنجیسی • بروفق رضای باری نشر علوم اغورنده تصادف ایدیلجهک
محن و مشقته تحمل اتمک .

ایکنجیسی • هر حال و محله حلیم و ساکن طور مق .

اوچنجیسی • وقار و هیبت ایله اوتور مق .

دردنجیسی • حقدن نکول ایدنلردن ماعدا کافه عباد حقنده کبر
و عظمتدن آزاده بولنق .

بشنجیسی • محافل و مجالس علما و ادباده تواضع ایتمکدن ایرلامق .

التنجیسی • نتیجه سی انفعال قلوب و اغبرار صدوری موجب و جلب
شرمساری و عاری مستوجب هزل و مزاح و لطیفه کبی خفتی داعی
افعال و اقوال اختیارندن صافنق .

یدنجیسی • تعلم علمه میل ایدن تلامذه بی رفق و ملایمتله قوللانق .

سکزنجیسی • طلاقت و فصاحت لساندن محروم اولسی حسیه
بد لقردی سـویلیان و طبع و وضعه آغر صورته حرکت ایدنلر
حقنده شدت و قسوت کوسترمامک .

طقوزنجیسی • درشت اخلاق و طبعاً مرّ المذاق اولانلری حسن ارشاد
ایله دائرة اصلاح و صلاحه کتورمک .

اوتنجیسی • غبی اولنلره طاریلیورمامک .

اون برنجیسی • بیلدیگک بر شیئی « بیلیم » دیمکدن اوتانماق .

اون اینجیسی • سندن بر مسئله صور مق ایچون مراجعت ایدن سائلک
عقدۀ اشکالی لایقوله حل ایله ممنون براقق .

اون اوچنجیسی • طالبه کوستره جکک طریق ارشاده مقابل کندوسندن
برفائده ومنفعت ارامامق .

اون دردنجیسی • هر بر مصلحتده دوجار خطا اولدیفک براهین معقوله
ودلائل مقبوله ایله تبیین ایدنجه « اصرار علی الخطا » مهلکهسندن مصون
اولمق ایچون حقه رجوع ایله اوبرهان وحجتی قبوله شتابان اولمق .

اون بشنجیسی • اقتباس علمه رغبت ایدن هر بر طالبی کندی حقهده
مضر اولان علمی اوکرنمکدن منع واکا نافع اولان علمی رضای حضرت
حقدن ماعدا غیر مشروع منافع دنیویه ایچون سرمایۀ اکتساب اتخاذ
ایتمکدن زجر ایملک .

اون التنجیسی • اوطالی کندوسنجه فرض عین اولان وظائفی ایفا ایتمکجه
فرض کفایه ایله مشغول ایلمکدن واز کچورمک خصوصندن عبارتدر .

« طالبه فرض عین اولان آداب ایسه . کندی ظاهر و باطنی تقوی
ایله یعنی نفسنی عقاب الهییه گرفتار ایده جک اعمال واقوالدن مجانبته
اصلاح ایدوب آندن صکره مادوننده بولنان آدمیره بو وظائفی تعلیم
وتلقین ایتمک دیمکدر . »

﴿ معامله قارشو متعلمک وظائفی ﴾

برنجیسی • متعلم معلمک حضورینه کیردیکنده راسته نجیت وسلامی
مع التعظیم ایفا ایتمک .

اینجیسی • تلید استاذی مواجههسنده غایت آز سوز سویملک .

اوڭچىسى • استاذىڭ كىندوسىنىڭ سۇال ايتىدىكى اموره دائرە بىچ
آچماق .

دردىچىسى • تلىز استاذىڭنىڭ استىزان ايتىدىكى بر مىسئله ايراد ايدوب
سۇاله قالماسماق .

بىشچىسى • استاذىڭنىڭ ايراد ايلدىكى بىچمە معارضه بولۇندە « فلان سىزك
سويلدىكىككزە مخالف سويليور . فكر وذهابى سىزك مطالعاتكزە توافق
ايتيور آنك تصورى حقيقته دها قىرب كورينيور » كى مغاير دأب ادب
بر طورده بولماسماق .

التجىسى • تلىز استاذىڭنىڭ زىادە حق وصوابى بىليورمىش كى بر صورتده
استاذىڭنىڭ رايىنه مخالف اولهرق « شويله سويله بويله ايشله » بولۇندە
عرض تدبير وارشاده متجاسر اولماسماق .

يدىچىسى • استاذىڭنىڭ مجلسىنىڭ جليس وهمىشنى بولنانلرله مشاوره
وتعاطى راي و اوتيه برىيه التفات ايدىرك باقماسماق بولمىكده اداى صلواتده
بولنيورمىش كى باشنى كوكسە اكوب ساكن وساكت طورمىق .

سكزىچىسى • استاذك حال ملال و كلالندە تلىز ايراد اسئله نايجا ايله
تصديعه جرات ايتماق .

طقوزىچىسى • معلم بولندىنى مجلسىڭنىڭ و محلدىن اياغه قالدىنى وقت متعلم
دخى همان قيامه مسارعته احترامات كوسترىمىك .

اونچىسى • تلىز استاذىڭنىڭ ايراد ايلدىكى بر كلامى يا خود سۇالنى اغزىڭنىڭ
الهرق كىندوسى اتمام و اكمله قالماسماق .

اون برىچىسى • معلم منزل مقصودىنه واصل اولنجيه قدر تلىز اثنائى
راهدە كىندوسىڭنىڭ بر شى صورمىق و استاذ امر ايتىدىكى بولمە ارقەسنە
دوشماسماق .

اون ایکنجیسی • تلید کندوسنجه استاذینک صورت ظاهرده نقل وعقله
غیر موافق کورینان افعالندن طولای اکا سوء ظن کبی بر شائبه
وارماق حرکاتندن عبارتدر .

اشبو سوء ظن اولتامسنگ اسبابی استاذی کندوبه متعلق اسراره تلیدندن
دها زیاده واقف و عارف اولدینی و بناءً علیه افعال مذکوره کندوسنگ
بیله مدیکی دقایقه مبتنی بولحق محتمل ایدوکی تلیدجه محقق اولسی ایجابنددر
وبوبابده تلید موسی علیه السلام حضر تلبینک بر موجب امر الهی خضر
علیه السلام حضر تلبیله ملاقات بیوردقلری ائشاده راکب اولدقلری
سفینه یی حضرت خضرک صو آله حق صورتده رخنه دار ایلسی اوزرینه
حضرت موسی علیه السلام طرفندن بو فعلک ظاهرینه اعتماداً خضر
علیه السلام حضر تلبینه (آخرقتها لتفرق اهلها لقد جئت شیئا امرا) دیو
ایراد ایلدیکی کلامی و حالبوکه موسی علیه السلام فعل مذکوره حضرت
خضری معیب کورمامسی اسرار لدینه یه کسب وقوف ایدمه مامسندن
ناشی اولدینقی خاطره کتورملیدر .

—•••—

﴿ هر ولدك والدینه قارشو وظائفی حقنده در ﴾

- اولا • انسان هر زمان والدینک سوزینی دکلامک .
- ثانیاً • هر وقت بولندقلری یردن ایاغه قالدقلری وقت احتراماً
کندوسیده ایاغه قالمق .
- ثالثاً • کندو حقنده صادر اولان هر بر امرلرینه امتثال ایتک .
- رابعاً • یولده وبر محله کیدرلر ایکن اوکلرینه کچوب یورومامک .
- خامساً • والدینک لقردی ایدر ایکن ظهور ایدن سسلرندن یوکسک
صورتده صوت بلند ایله لقردی سویللامک .

سادساً • چاغردقلری وقت دعوتلرینه کمال مسارعتله اجابت ایلمک .
 سابعاً • رضالرینی استحصال خصوصنه از دل و جان دقت و اهمیت
 ویرمک .

ثامناً • حضورلرنده غایت رام و منقاد بر هیئت متواضعانه ده طور مق
 وطاوور اتمق .

تاسعاً • ابوین حق لرنده موفق اولدیفی خدمت و احسانی و وقوعبولان
 امرلرینه توفیق حرکت ایتمکدن طولایی اولان انقیاد و اذعانی یاد
 و تعداد ایله باشلرینه قاقماق .

عاشرأ • ابوینه محبت و نوازش نظریله باقمق لازم کلدیکندن آنلری
 استخفافکارانه بر طورده کورمامک .

حادی عشر • والدینه روبرو بولندیفی وقت ولد قاشلرینی چاتوب
 و کوزلرینک ارالغی بورشدیروب بد چهره کوسترمامک .

ثانی عشر • والدینک اذن ورخصتلی اولمدقجه دیار آخره سفر ایدوب
 کتتامکدر .

﴿ حضرت خالق ایله معلم و متعلم و ابویندن صکره انسانک ﴾
 ﴿ عموم خلق ایله اولان معاشرت و مصاحبتی آدانه دائردر ﴾

نوع بشر یکدیگرینه نسبتله اوچ صنفدر .
 برنجیسی • خالص مخلص دوست اولنلردر .
 ایکنجیسی • میانه ده یکدیگرینه معارفه و چشم آشنایی حصوله کلانلردر .
 اوچنجیسی • بیلرلنده معارفه و اختلاط سبق ایتیانلردر .

طبقات ثلاثه مذکورہ نك اوچنچی صنفدن اولنرله انسان کوریشمك
اضطرارینه دوچار اولدینی حالدہ بونلرله مجالست آدابی بروجه زیر
ذکر اولنور .

اولا • بو صنف آدملرله سوزہ کیرشماک .

ثانیاً • سویلیه جکلری اراجیفه قولاق ویرمامک .

ثالثاً • حین تکلمده سوق ایدہ جکلری مستهجن الفاظ وقنا کلامدن
تغافل ایلمک .

رابعاً • ممکن اولدینی قدر آنلر ایله ملاقات وکندولرینه عرض مطالب
وحاجات ایتمکدن توقی اولنمق .

خامساً • ایفا اولنه جق نصیحتی آنلرک قبول ایدہ جکلری مأمول اولدینی
وقت بونلردن صدور ایدہ جک افعال منهیه واقوال غیر مرضیه بی لطف
ونصح طریقہ آنلرہ کوزلجہ آکلا تمقدر .

اخوان واصداقاً بحثہ کلنجہ بونلر حقندہ ایکی وظیفہ التزام ایتمک لازمدر .
برنجیسی • هر شیدن اول بونلرجه شروط صحبت وصداتی آرامق
وبونلردن بالتجربه صداقت واخوتہ لایق بولسانلرله عقد رابطه الفت
ایدوب ماعداسنی دائرۂ مواخاتہ آلامقدر .

زیرا فخر عالم صلی الله علیه وسلم (المرء علی دین خلیله فلینظر احدکم من
یحال) بیور مشلردر .

حدیث شریفک مفہوم عالیسی :

(انسان دوستک اشی وھمذھب وھمروشیدر سزدن بریکز نصل یار
ودوست اتخاذا ایلدیکنه نظر انداز دقت اولنه) حکمتی متضخدر .

شوتنيه حكمت تنويه عاليه اقتداء انسانه تعلم هنگامنده شريك ودين
ودنياده صاحب وشفيق اولمق ايجون بر رفيق آرايه جق اولور ايسه
آنده بش خصلت بولنوب بولمديغنه دقت ايتمك واجيدر .

برنجيسي . رفيق اتخاذا اولنه جق ذات عاقل اولمقدر . زيرا احمقك
مصاحبته خير يوقدر وصحبتهك نتيجه سي وحشت ونفرته منجر اوله جقي
بي شكدر . صديق احمقك اك كوزل حالي دوستنه منفعت ايتمكي آرزو
ايتديكي حالده بيليه رك اك مضررت ويرمسيدر بوندن طولاي « عاقل
دشمن جاهل دوستدن خيرلودر » ديمشلردر حضرت علي كرم الله وجهه
دخي « زنهار زنهار جاهل كمسنه ايله مصاحبت ايله نيجه جاهل كمسهر
واردركه كندوسيله عقد اخوت ايدن عاقلك بادئ هلاكي اولمشدر »
بيورمشلردر .

ايكنجيسي . رفيق منتخب حسن خلق اصحابندن بولمقدر . اخلاق سيئه
ارباندن اولنلرله مصاحبت ايتمك كلياً جائز دكلدر سوء خلق صاحبي
اولان آدم حين غضب وشهوته كنديني ضبط وربط ايده ميان
طاقدندر . بوراسي « علقمة العطاردي » رحمه الله تعالى حين وفاتنده
اوغلنه يازديني وصيته نامه ده پك كوزل جمع ايدوب ديمشدر كه :

اي اوغلم . بر انسان ايله دوست ومصاحب اولمق ايستر ايسه اك
ايتديكك خدمته مقابل سني صيانت ايده جك واكا صاحب بولنديغك
زمان اخلاق مرضيه سيله سكا زينت ومزيت ويره جك وضرورت
حاله كرفتار اولديغك وقت احتياج وسفالتدن قورتاره جق آدم انتخاب
ايتليس .

اي اوغلم . امر خيره دست همتكي اوزاتديغك وقت بر قاندها مظهر
لطفله تسرير وسندن برحسنة كوزر ايسه آني ياد وتذكار ايله برسيئه

صدورنی مشاهده ایدر ایسه انظار عالمدن کتم و ستر و تبعید ایلجه جک
بر انسان ایله مصاحبتده بولنلیسن .

ای اوغلم • سوبلدیکک سوزی خالصانه تصدیق . چالشدیفک بر مطلبک
تحصیلی یولنده آرزوکی تسهیل . و بر مسئله و یاخود مصحت حقنده
یکدیگر یکزله منازعه و قوعبولور ایسه « هضم النفسه » سنی کندینه
تر جیح ایده جک بر صاحب ایدنلیسن .

* ترك كام خود كرفتم تا بر آید كام دوست *

حضرت علی رضی الله عنه دخی « سنك بحق مواخت ایده جكك آدم
هر بار سكا صاحب و یار اولان و سنك حصول منفعتك ایچون کندینی
دوچار ضرر ایلان و ریب زمان سنی پائمال و پریشان ایلدیکی وقت
سنك جمعیت خاطرکی استکمال امرنده جمعیت شتانی تفرقه یه و یرن
مرد کاملدر « بیور مشدردر . انتهى

اوچنجیسی • آرانیلان رفیق . صالح اولمقدر .

ای انسان • معصیت کیره یه مصر اولان فاسق بر آدمی کندیکه صدیق
اتخاذ ائمه . یانه یا قلاشتمه چونکه حقدن خوف و احتراز و نواهیسندن
اجتناب ایدن آدم معصیت کیره یولنده اصرار ائمز و خالق مطلقدن
قورقیان انسان عوارض کونیه و غوامض یومیه نك وقوعات ثقل
و ثقلنه تطبیقاً اختیار حرکتدن چکنمز بناء علیه آنک غوائل و مخاطر اتندن
امین اولمه . ایشته بوکا تنیهاً جناب رب رحمان حضرت پیغمبر ذیشان
(ولا تطع من اغفلنا قلبه عن ذکرنا و اتبع هواه) آیت کریمه سنی انزال
بیور مشدر .

بو حکم جلیله اتباعاً اخلاق مذکوره ایله متصف اولان فاسقک

صحتیدن غایتله صاقوب یانه یناشمه . چونکه انسان علی الدوام فسق و معصیتی کوره کوره قلبنده اولان کراحت معاصی زائل وار تکتاب مناهی سهولتله حاصل اولوب نتیجه کارده سنده او اخلاق ذمیجه یه دوچار اوله جفکی خاطر کدن چقارمه . آنک ایچون قلوبه غیبه و نغیه معصیتی بونک درجه مهلکه سنی فهم و اذعان ایده مامسندن یرلشمشدر . بو قبیلدن اولان آدم لر بر زاهدک پازمغنده آلتون یوزوک یاخود صر تنده حر یردن بر لباس کورور لر ایسه در حال بو باده کی انکار لری کسب اشتداد ایلر .

درنجیسی • حریص اولما مقدر .

دنیا به حریص و دوشکون اولان آدمک صحتی سم قاتل کیدر چونکه طباع بشر دیگر ینک احوال و افعال و اقوالنی تقلید اوزره مجبولدر بلکه طبع ینلکسز ین دیگر طبعدن سرقله مألوفد بر بنابر ین مجالست حریص سنک حرصکی تزید و مجالست زاهد زهدکی تزین ایدر . بشنجیسی • رفیق صادق اولمقدردر .

یلاجی آدم ایله دوستلق اتمه زیرا دائماً سنی اغرا و اغوا ایدر هر حالی « سراب » کبی سکا بعیدی قریب قریبی بعید کوستردر . مطالعات مبسوطیه نظراً انسان ایکی حالدن برینی اختیار اتمک لازمدر . برنجیسی • ممکن اولدینی قدر اعتزال و انفراد حالدر که سلامت بونده در .

ایکنجیسی • شریک و رفیق لرنده مرکوز اولان صفات فضیلت قدر آنلره مخالفت و مصاحبت اتمکدر . بوده اخوات اوج نوعه منقسم اولدینی ینلکه متوقفدر .

برنجیسی • آخرته مخصوص قرنداشکدر .

بونده امور دینیه دن بشقه برشی آرا ماملیسن .

ایکنجیسی • امور دنیویه ایچون لازم اولان رفیقکدر .

بوندهده امور دنیویہ و اخلاق حسنہ دن ماعدا برخصلت آرامغہ قیام
ایتمایلسن .

اوچنجیسی • قونوشوب کورشمدیکک مجهولکدر .

بوندهده شرنیدن وفتته وخبائتندن سلامت بولمقدن بشقه بر شیئه اعتنا
ایتمایلسن .

بو اوچ نوع انسان اوچ نوع شیئه بکزر .

برنجیسی • «غذاء» در مأکولات و مشروباتدن وجود انسانک نما
وقواسنه مداردرکه انسان آندن استغنا حاصل ایدهمز .

ایکنجیسی • «دواء» در .

علاج کیدرکه انسان خستهک وقتنده اکا محتاج اولوب حال صحته
قوللانه مز .

اوچنجیسی • «داء» در درد و مرضه مشابهدرکه انسان اکا هیچ احتیاج
کوره مز شو قدرکه بعضاً چاره سز اکا مبتلا اولمقدن قورتیله مز .

بو اوچنجی نوعدن اولان انساندن نه انس و آرام اومولور نه منفعت
وانعام آرانور نه چاره که حسب القدر مصاحبتنه کرفتار اولندیفی و قتلرده
شرندن خلاص اولنجیه دکین اکا مدارات ایتمک لازمه ذمت حزم
و احتیاطدر .

ای انسان • اگر حقایقه واقف ایده بیله جک علم و عرفان کسب ایلش
ایسهک بویله آدمیری مشاهده ایلمکده بیوک بر منفعت و فائده بولورسن
شویله که اومللو آدمیرک مبتلا اولدقلری خبائت اطوار و سوء کفتار
ورفتاردن احتراز و محاببت ایتمک ایچون سکا کوزل بر مثال و عیاردر .
زیرا سعید اولان آدم غیرک حرکات سیئه سندن عبرت و نصیحت آلمغه
مستعد بولنادر و (المؤمن مرآة المؤمن) حدیث حکمت توریشنده لمعه فشان

اولان نیراس حقیقتک آینه تبصر واعتباره عکس انداز اولسی بو سرک
تفسیرینه دلالت ایتدیکی وارسته برهادر .

حضرت عیسی علیه الصلاة والسلامه « سنی کیم تأدیب ایتدی » دیو
وقوعبولان سؤاله (کیمسه بنی تأدیب ایتدی جاهلک جهلنی کوردم
آندن اجتناب ایتدم) جوابی اعطا و (انسان دیکرنده کوروبده
بکندیکی افعال واقوالدن اتقا ایلش اولسه آدابی رهین کمال اولمق
ایچون کندوسنی تأدیب ایدمک ذواتدن مستغنی بولنور ایدی)
موعظه سنی علاوه و اینا بیورمشلردر .

﴿ حقوق صحبتک ایکنجی وظیفه سی ﴾

هر نوقت بر ذات ایله محبت یولنده عقد شرکت ایدیلور وایکی شریک
بیننده روابط صحبت تنظیم اولنور ایسه اشبو اخوت منعقدنک ایجاب
ایدیکی حقوقه مراعات اولنق انسانه لابدر .

بویابده حضرت فخر کونین صلی الله علیه وسلم (مثل الاخوین مثل الیدین
تغسل احداها الاخری) بیورمشلردر .

معنای حدیث شریف حکمت تحدیث :

(ایکی قرندهاش ویاخود ایکی صدیق • انسانک ایکی الی کبدر غسل
وتطهیرده یکدیگربنه معاونت ومظاهرت ایدر)

جناب رسالتآب معلم کمال وآداب • برکون اورمانه کیروب بریسی
دوز و دیکری اگری ایکی سواک « مسواک » قطع و اوصرده معیت
سعادت غایت شفاعتیناهیلرنده بولنان اصحاب کرامدن بریسنه مستقیم
اولان سواکی بخش ایدر و معوجنی کندی نفسنه آیقویار اوزات

حسن الصفات دخی « یار رسول الله » بو مستقیم سو آکه بدن ذات رسالتا بکیز دها لایق سکز دیمسی اوزرینه « مطلع انوار حقیقت اولان حضرت منجی امت » (بر آدمک بر ساعت زمان قدر اولسون صاحی ایله برابر بولنورسه حقوق صحبتدن بو بایده جناب حَق حَقنی ایفامی ایتشدرد یاخود اضاعه می ایتشدرد دیو مسئول اولور « تعلیم علویت تفهیمی سزاوار و (ایکی کشتی بر مدت بری بریله یار و همدم اولوبده بولردن قغیسی رفیق حَقنده معامله رفیق و ملائمتی زیاده التزام ایتش ایه عندالله تعالی اول ذات دیکرندن دها مقبول و معتبر اولور) حکم و حکمتی ایضاح و تذکار بیور مشلردر .

﴿ آداب صحبت ﴾

برنجیسی • انسان مالی اصحاب و رفقا سندن دریغ ایتیموب آنلره اعطا و اکرام و بو ممکن اوله من ایه مالک کندی اداره عائله سندن زیاده سنی صاحبک احتیاجی تحقق و تبیین ایتدیکی حالده اکا بذل و انعام ایله ما تر علویت کو سترمک . و وقت اضاعه ایتکسزین و صدیقی جانبدن استمداد و استعانه و قوعنه میدان و یرمکسزین قضاء حاجاتده بالذات و بالنفس اعانه شتاب . و بو یولده دخی خصائل ممدوحه یی اکتساب و استحصال عنایت و مرحمت حضرت رب الارباب . ایتک .

ایکنجیسی • صاحبک سرّی مصون و عیوبی مستور عیون ایتک . اوچنجیسی • رفیق حَقنده و قوعبولان مذمت ناسدن کندوسنه خبر و یرملمک زیرا « سبک من بلغک » یعنی « بر انسان دیکرندن ایشتیکی سب و ذمی صاحبنه نقل و تبلیغ ایدر ایه کندوسی بالذات سب ایتش » دیمک اوله حَقدر .

وردنجیسی • ثنای ناسدن رفیقی مسرور ایده جک جهتلی تبلیغه
مسارعت کوسترمک .

بشنجیسی • کندوسنه ایراد اولنان سوزی جان وکوکدن دکلامک
وسویلنان سوزدن طولایی مجادله و منازعه قیوسنی آچماق .

التنجیسی • صدیقنک احب واحسن اسماسیله چاغرمق .

یدنجیسی • رفیقنک کندوسنجه معروف اولان محاسن اعمالیه آنی ثنا
وستایشده بولنقی .

سکزنجیسی • رفیقندن کوردیکی حسن صنعندن طولایی دائما تشکراتی
اونو تامق .

طقوزنجیسی • رفیقنک حال غیوبتده عرض و ناموسنه نقیصه ویره جک
سوزلر تقوه اولندینی حالده کندی ذاتی علیهنه سویلنان سوزلری
نصل مدافعه ایدر ایسه رفیقنه دخی اولصورتله حامی ومدافع اولمق .

اوننجیسی • افعال و حرکاتجه محتاج اولدیغنی کوردیکی نصیح و پندی
زجر و تغنیف صورتیه سویلیوب ظرافت و تلطیف طریزه بیان ایلک .
اون برنجیسی • برقباحت وزلتی ظهور ایدر ایسه عتاب و توبیخ
ایتموب مغفو طوتمق .

اون ایکنجیسی • حال حیات و نماتنده خیرایله یاد و حقنده حسن
دعای ایراد و وفاتندن صکره اقربا و تعلقاتنه دخی معاملیه انسانیتکارانه ده
بولنه رق دلشاد ایتمک .

اون اوچنجیسی • صدیقنک حین غیابنده حقوقی محافظه ایده جک
هر درلو معاملات و خدمات مشروعه ده بولندیغنی حالده تحمیل منت
شابه سندن مصون اولمق ایچون کندوسنه معلومات ویرمامک .

اون دردنجیسی • یار و رفیقندن بار ثقلتی تخفیف طریقی ایثارایله
کندینه متعاق حاجاتدن برشیئی تکلیف ایتمکدن صاقتمق .

اون بشخیسی • بر کدر واضطرابی حس ایدر ایسه قلبه نشاط
وانبساط ویره جک طوره بولنق .

اون التجیسی • صدیقک اخاذی مباح اولان بالجهله سرور و ممنونیتیله
مشترک و بالعکس کدر و حزنندن دخی غیر منفک بولنق .

اون یدنجیسی • صدیقنه لساناً نه اظهار ایدیور ایسه قلباً دخی بعینه
اضمار ایتک . و بوسبیلرله صدیق صدوقی و دادنده سرّاً و علناً
صادق طوبتق .

اون سکرنجیسی • رفیقک سنک زیارتکه کلدیکی وقت نوازش و بشاشته
استقبال و حسن الفاظ و کلمات استعمال و محالس و محافله موقعی توسیع .
وبلکه حال و شانیه لایق اوتوره جق یر بوله مز ایسه اشغال ایتدیکنک
موقعی اکا تکلیف . و حین عزیمتده لطافتله تشییع ایتک .

اون طقوزنجیسی • رفیقک سوزده آغاز ایلدیکی وقت نهایتنه کلنجیه
قدر لقردی ایتیموب شق شفده بولنماق . و سوزینه تعرض و مداخله
کوسترمامک و الحاصل انسان کندی نفسی ایچون علدن فصل معامله
کورمک آرزو ایدر ایسه صدیقنه و صاحبنه او یله جه معامله مجمله
دائره سنده قلمق وظائفندن عبارتدر . زیرا بر انسان صدیقی ایچون
کندی نفسنه ایستدیکی معامله بی ایستمز واجرا ایتمز ایسه دوستلغنده
منافق و کذاب و دنیا و آخرتده نزد باریده دوچار توبخ و عتاب اولور
ایشته بالاده ذکر ایلدیکم معاملات حسنه عوام جهله و اصدقای مجله
حققرنده اخاذی لازم کلان مسلك ادبدر .

شمدی قسم نالنه نقل کلام ایدلوم که بونلر انسانک کندولری شویله جه
بیلوب طانیدینی آدملردر .

بو قسم آدملردن حذر و اتقا ایتلیدر چونکه سن شرّی آنجق بومقوله
شخصاً بیلوب طانیدیگ آدملردن کوروب محابت ایدهن . یازو صدیقنه

کنجہ هر حالده سکا معین اولدینی کبی اشخاص مجهوله دخی تعرض ایتزلر
بناء علیه ایقاع شر « معاریف » دینلان یعنی شخصاً طانیوب بیلدیکک
وشخصاً ابراز صداقت ایلدکریخی استماع ایتدیکک کسانه منحصر قالور
شوحالده مقتدر اولدیغک مرتبه بونلرله اختلاط ایتما ملیسن مع مافیه
شاید برجامع ومسجد ومدرسه ومملکت ومجالس ومحافل واسواقده
بولنوبده آنلرله اختلاطه مجبور ومضطر قالور ایسهک بونلردن هیچ
بر فردینی تحقیر ایتیه سن زیر حقیقتلریخی بیلدیکک جهتله بلکه سندن
دها خیرلو اولملری محتملدر وقیافتلرینک حسن انتظامندن طولای آنلره
نظر تعظیم ایله باقیه سن صکره هلاککه سبب اولمش اولورسن زیر
مالک اولدقلمری آلایش سنی مفتون ومحروم اولدیغک زینت ونمایش
دائماً وسوس نفسانییه زار وزبون ایدر .

بونوعدن بولنانلر سکا دشمن اولورلر ایسه زنهار آنلره اظهار انفعال
واغبرار کوسترمیه سن چونکه عداوتک صدمات ومضراتنه بالاخره
صبر وطاقت کتورمیه رک آنلرک عداوتی بولنده طریق حقندن ایریلور
ومزلقه فلاکت حسیه ومعنویه دوجار اولورسن .

سکا کوستردکلمری اکرام وعطا ومواجهه ایتدکلمری مدح وشایه قابلیه سن
زیرا اومعامله ظاهریه ووجهیه نک حقایقی آراشدیره حق اولور ایسهک
مخلوقک یوزده برنده ابراز اولنان مودتک صحت وصدقی بوله مزسن
وبونکله برابر بویوزده بردرجه سنده بولنه حق صاحب مودت ظاهراً
وباطناً دخی سکا صدیق اولدینی طمعنه دوشیمه سن .

اگر سن حد ذاتکده انصاف ایدوبده کندی نفسکی محک تجربهیه چکمک
کبی بر مقایسه حقجویانده بولنور ایسهک آنلردن ایشدیکک شو احوال
سینه بی کندی طبعکده کوردرسن واصدقا واودا شویله طورسون
و « من علنی حرفاً ملکنی عبداً » ستایشنه مظهر اولان معذک دخی

برطرف قالسون (ولا تفل لهما ف) امر قطعی الهی ایله مجل ومکرم
اولان والدينک حقه بيله آنلره شفاها سويليه ميه جکک سوزلری
غیاباً سويلدکدن چکمدیککی کورر اوتانورسن .

حقیقت حال بومرکزده اولنجه آنلرک جاهندن وجاهندن مالندن امانندن
اعانه لرندن استعانه لرندن امید وار اولمیه سن .

غيرك مالك اولديني ماله كوز ديكه چكته عين بصيرتي اعتبار يله انسانك
اعمى اولمى ده امر جحدر .

بونكله برابر احوال بشریه نك خیال و خاطره گلز احتیاجات حقیقه سی الجا آتیه
بریسنه مراجعت ایدوبده مشکلاتکی حل و دفع ایلر سه اولاجناب رب
منان ثانیاً صاحب مروّت واحسانه واجب اولان حمد و شکر ی اونو تمیه سن
و « بالشکر تدوم النعم » فریضه سنی خاطر دن چیقار میه سن .

بالفرض مراجعت ایتدیکک آدم کلیا مشکلاتکی دفع ایده مز ایه سه
آنی معاتب ایتیه سن و سزای معایب کور میه سن و بوجه تله الم
واضطرابی آرتمیه سن بو حال او آدمک عداوتندن بشقه بر نتیجه بی
مفید اوله مز .

ای انسان • مؤمن کامل کی معذرتی قبول ایتلمیسن و منافق ناقص
کی عیوبی اظهار سیئه سیله او غراشمیه سن . سن نفسک قارشو بلک
بو بایده بر عذری وارد ده بن اکا مطلع اوله مدم دیلمیسن و بومقوله
آدملردن سکا خیر واحسان کله جک اثر و علامتلی بحق اذعان
و ادراک ایلدکجه سرائر مصوئه قلبیه نك محفظه سنی آچیه سن یوقسه
سنک حالک و قوف ایله اصل و مقصده دائر اولان کلامکی استماع و ترویج
ایتمدکدن بشقه علیه که ابراز خصومت ایلدکدن چکنمز و نظر حقارتی
اوزرکدن قالدیرمز .

بوقیلدن اولان آدم لر بر مسئله ده خطا ایدوبده هیچ بر کیسه دن آنی
او کر نه رک تصحیح فکر و تنویر ذهن ایتمک احتیاج نه تنزل ایتمز لر ایسه
آنلره مسئله مذکورده بی تعلیم ایتمک کبی بر خطایه کیر میه سن . چونکه
او مقوله اشخاص ذاهب اولدقلری مسلک تکبر کارانه اینجانبجه بوبابده
هم سنک علمکدن مستفید اولور لر همد بوبابده عجز و جهالتلرینی سنک
بو ارشادک میدانه چیقاردیغی ملاحظه ایدرک سکا اظهار خصوصت
و حسد ایدر لر . شوقدر که محضا جهالتلرندن طولای بیلدکاری
و بوجهتله خطا ایلدکاری مسئله دیانه بر معصیته متعلق و منجر اولدیغی
کورر ایسه ک بوبابده اختیار غف ایتیه رک لطف و ملائمتله حق بیان
ولله فی الله نصیحتی تبیان ایتمکدن کیر و طور میه سن .

مع مافیه بو مقوله آدم لرک التفات و نوازش و تلطیفلرینه مظهر اولور
ایسه ک سنی آنلرک توجه و محبتلرینه موفق ایدن الله عظیم الشانه
عرض شکران ایلیه سن . و بالعکس شر و مضر تلرینه دوچار ایدر لر
ایسه مجازاتلرینی حضرت مقتدر منتقمه تقویض ایله شکایت یولنده
کیسه یه شق شفده ده بولنیه سن . و یالکیز شرلرندن جناب حقه
صیغنوب کندولرینه لوم و عتاب کوستر میه سن . و « نیحون بنم
درجه اهلیت و استقامتی طانیورسکز حالبوکه بن فلان بن فلانم بن
جمع علومده ممتاز اقرانم » کبی بر طاقم خود پسندانه و عظمتفروشانه
سوزلر سولیه سن . زیرا بو مسلک احق اولنلره یراشور و کندی
نفسنی تزکیه ایدن جاهل بویه غیر لایق و ضعلره کیرشور .

ای انسان • شو دقیقه رقیقه بی دخی خاطر نشان ایلیه سن که . جناب
حق یوقاروده حال و صفتلری تعریف اولنان کمنه لری سنک علیه که
مسلط ایتمی مطلقا سندن صدور ایتش بر ذنبک تأثیرات زجریه سیدر .

سن همان اوکناهدکن طولای حضرت غفار الذنوبدن مغفرت
استرحامنه مسارعت ایتلیسن . چونکه بوتسلط طرف الهیدن سکا
موجب انتباه واستغفار اولق اوزره عذوبته ممزوج بر عذابدر .

بومقوله آدمیر آراسنده بولندقچه حق اولهرق سوبلیه بیله جککری
سوزلری قبول واستماع وباطل اولهرق تقوّه ایله جککری سوزلری
صاغری کورینوب ارباب صبر و تحمله اتباع ایتلیسن . یعنی محاسنلری
بث و اظهار و قبایلجری کتم و اضممار ائله کی محب قلوبه واسطه
اولان شرائد فرأند اخلاق عالییه ید اعتنادن قاچرمیه سن .

بعض حکمانک دیدیکی کبی مذلتی دعوت ائیمیه جک وکندولرندن قورقو
کوسترمیه جک صورتده سنک صدیق وعدو کی بشاشت وجه ایله مقابله
وائشای مجالسته اظهار وقار ایدوب وکبر وعظمت کوسترمیوب قاعده
تواضعه توفیقاً معامله ایتلیسن . وهر امورکده حالت وسطده بولنلیسن
زیرا هر شئک ایکی طرفی که افراط وتفریطدن عبارتدر موجب مذمت
وترکی مفروض ذمتدر .

(خیر الامور اوساطها فعلیک باوساط الامور) قول حکمت فصلی
(هر شئک خیرلوسی ایکی طرفک ائک اورتیه سیدر) دیمکدر .

کک یولده یورور وکک بر مجلس و محفله اوتورور ایکن ایکی طرفکه باقق
وشوکا بوکا لزومندن زیاده التفات ائله کی بر حال خفت کوسترمیه سن .
وطانمدیفک بر قاچ کشینک اجتماع ایتدیکی محله صوقولیه سن . وهر بر
مجلس و محفله بولندیفک وقت آداب مجالسه دن اولدینی اوزره ایاقلرکی
دیکه رک یاخود چوملته رک اوتورمیه سن . وسندن استئقال اولنه جق
صورتده چوق زمان او مجلس و محفله قالیه سن . وایکی الاریکک
پارمقلری بر برینه کچوروب کلیدلیه سن . وبعض ریاکارلرک تسبیح ایله
اوینادینی کی صقالکله اوینامیه سن . وپارمگده کی یوزو کک حلقه سنی چوروب

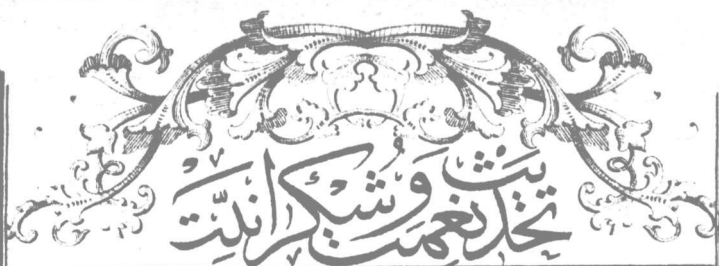
اظهار عظمت و یا خود ابراز زینت کبی بر طور له کو ستر میهن .
 و دیشلرکی خلال ایله قارشدر میهن سن . وازاله « محاط » ایچون
 باریمکی بورونکه صوقوبده حضارک استکراهی دعوت ایلیه سن .
 و اوتوردیفک یرده بیسحابا شورایه بورایه توکوروبده مجلسه
 ایلدیکک ذواتک معده لرینی بولاندر میهن سن . و متدایاً اوکسوروبده
 سامعینه صقندی ویر میهن سن . و مختصراً یوزیکه قونان سینکلری دفع
 ایله اوتیه بری یه الارکی صاللامیه سن و آداب مجلسه محل اولدینی
 جهته همجلیس اولدیفک آدمیره قارشو کریمیه سن . و حین ادای
 صلواتده و حضار یاننده استیمیه سن . و مجمع ناسده بولندجه طور و حالک
 ساکن و کلامک عقل و ادبه مقارن اولقله برابر سنکله لقردی ایدن
 آدمک کوزل سوزینی ایشتمک ایچون اماله کوش هوش ایدوب فقط
 افراط درجهده تعجب کو ستر میهن سن . و بولکلامک لطافتدن و یا خود سنک
 ذهول و غفلتکدن طولانی تکرار اعاده سنی منکلمه تکلیف ایلیه سن .
 و کولنه جک کلام و حکایه سولکه کیرشیمیه سن . و اوغلیکک درایت
 و اهلیتندن دم اور میهن سن . و کندی شعر و کلامکک بلاغت و جزالتی
 و تألیفاتکک فوائد و محسناتی و الحاصل سکا عائد هر خصوصاتک دقایقی
 مدح و ثنایه قالشیمیه سن . و خلقاً و تربیه بولندیفک وضع و طورکی نساکی
 تکلفله کوزل و ظاهری مزین کو ستر مک چالشیمیه سن . و بونکله برابر وقار
 و هیبتکی استحقاق ایتدیره جک مرتبهده کهنه و کرلی لباس کینوب آثار مذلت
 کو ستر میهن سن . و لزومندن زیاده کوزیکه سورمه چکیمیه سن . و رواج طیهدن
 معدود اولان یاغی ایجابندن فضله اوستکه باشکه سور میهن سن . و جمع
 مطالب و حاجاتکک اسعافنده الحاح و ابرام نقیصه سنه یناشیمیه سن .
 و مالک اولدیفک ثروتک مقدارینی دوستلرکه شویله طورسون عیال
 و اولادکدن بر فرد آفریده یه بیلدر میهن سن . چونکه بونلر مالکی

آز بولورلر ایسه نظرلرنده ذلیل و حقیر اولورسن . وچوق کورورلر
ایسه مطالب متنوعه لرندن طولای رضا و خشنودیلرینی تحصیل
ایده مزسن . اولاد و عیالکه عنف و خشونت ارائه ایتمکسزین تحت
انقیاد و اطاعته آلق وضعف و عجز کوسترمکسزین نوازش و تلطیف
ایتمک سیاست اعتدالکارانه سنی و امور بیتیه کک انتظام و انضباطنه
متکفل اولان زمام اداره بی الدن براقیه سن . ووقار و حیثیتی محافظه ضمنده
کوله و جاریه لرکه لطیفه و مزاح ائلیه سن . و برخصوصه متعلق اولان
بحث و مناظره یه کیریشدیکک وقت و قاریکی کوزتمکدن غافل اولیه سن .
و موضوع موقع مکالمه اولان کشف حقایق و احاطه دقایق امرنده کندیکی
جهلدن و عجله دن صافتملیسن . و ایراد ایده جکک دلائل و براهینک اصح
واقواسنی نظر موازنه و تفکرده دور طوتمیه سن . و حین مکالمه ده
لزومندن فضله اللرکه اشارت ایدوب و آرقه که دونوب استخفافکارانه
بروضعیتده بولنیه سن . و شاید اولجه و یا خود اثنای مناظرده برسیدن
طولای کرفتار غضب اولمش ایسه ک زنه ار آنک شدی کسب سکون
ایتمدکجه آغز آچیه سن . و « صدیق عافیت » دینلان یعنی یالکز حال صحت
و عافیت وزمان رفاه و وسعتده سکا کلوب کیدن و یوزینی کوسترن دوسته
یوز و یرمیه سن . بو مثللو دوستلر اک بیوک دشمن اولدیغنده تردد
ایتمیه سن . و مالکی عرض و ناموسکدن اهم و اکرم طوتمیه سن .

❦ خاتمه ❦

قلیلی کثیرینه خفیفی آغرینه دلالت ایدن اشبو نصایح هدایت فوایحک
بو مقدراری ارباب عرفانه وافی و خدای متعال ایسه جمله اموره کافیدر .

193

شَوْكَتْ أَفْرَايَ خِلَافَتِ إِسْلَامِيَّةٍ سَبِيرِ ارَايِ
سُلْطَنَتِ عُثْمَانِيَّةٍ يَا دِشَاهُ عَالِيَجَاهِ
شَهْرِيَارِ عَالَمِنَااهُ مَلِكِ حَمِيدِ دِيَانَتِ پُرْوَرِ
تَاجِدَارِ عَدَالَتِ كُسْتَرِ ظِلِّ رَبِّ مَجِيدِ
وَلِي غَمَّتِ عَالَمِ وَلِي غَمَّتِ بَيْمَنَرِ سُلْطَانِ
غَازِي عَبْدِ الْجَمِيدِ خَانِ ثَابِي أَدَامَ اللَّهُ شَوْكَةً
وَسُلْطَنَةً وَاعِزَّةً وَنَصْرَةً لَا زَالَ مُحْفُوفًا
بِعِنَايَةِ الصَّهْبَانِي وَمُؤَيَّدًا بِثَأْنِ الرِّبَابِي
أَفْدِي مِرْحَضَرِ تِلْزِينِكَ أَوَارِزِ سُلْطَنَتِ سِنِينَةٍ
مُلُوكَانَهُ لِرَى عُلُومٍ وَمَعَارِفِهِ دَهْ بِرِدْوَرِ
رُفَى وَبِخْتِيَارِي طَالِعِ سَعَادَتِ أَوْلَمْفَلَهُ

بُوَسِيلَهُ اَيْلَهُ بِكَ جُوقُ اِثَارِ جَلِيلِهِ مُشْهُودِ
 عَيْنِ مَفْخَرَتِ اَوْلَسِيْلَهُ بَرَّاءِ اِسْبُو كُوْجُلُ
 بَرَّاءِ دَاعِيَانَهُ مُ اَوْلَانِ مِيزَانِ الْفَتْ نَامِ رِسَالَهُ
 دَخِي بُوَيْلَهُ بَرِّ بَادِ شَاهِ دِيْشَانِكِ دَوْرِ حَمِيْدِيْنَهُ
 اِقْتِرَانِدَنْ طَوْلَانِي فَخْرِ اَيْلَسِرْ

اِمَامِ غَزَالِي حَضَرَتْلَرِيْنِكِ اَحْيَاءُ الْعُلُوْمِ نَامِ
 تَالِيْفِ عَالِيْلَرِنْدَنْ مُتَرْجِمِ

مترجمی حسین توفیق

معارف نظامی جدیدہ شک - مفہمہ
 مطبعہ عثمانیہ و طبعہ اردن -